

Міністерство культури України
Республіканський методичний кабінет навчальних
закладів мистецтв і культури

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЛЬФЕДЖІО
ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ СОЛЬФЕДЖІО

ПРОГРАМА

для музичних училищ із спеціальності
№0507
"Теорія музики"

Київ -1993

Значні соціальні та культурні зміни в суспільстві підвищують роль естетичного виховання підростаючого покоління, посилюють необхідність формування позитивних моральних якостей молоді.

Велике значення в естетичному вихованні має музична освіта. Педагогічні кадри для системи початкової музичної освіти готують музичні училища, виконуючи соціальне замовлення на підготовку фахівця-пропагандиста музичної освіти в якості викладача у школах естетичного виховання, гуртках, студіях.

Мета курсу "Методика викладання сольфеджіо"- викликати інтерес студентів до педагогічної діяльності, дати теоретичні знання методів викладання, виховати початкові педагогічні навички, необхідні для подальшої самостійної роботи.

Розподіл годин за темами предмета відповідає кількості учбових тижнів. Спочатку пропонується викладати теми з організації та планування уроків, а також теми, присвячені окремим формам роботи на уроках сольфеджіо. Опанування студентами цими знаннями передбачає більш активне засвоєння тем, що висвітлюють проблему розвитку музичних здібностей дітей.

Педагогу надається право змінювати порядок викладання тем залежно від мети, яку він ставить перед собою.

Під час викладання теми педагог повинен продемонструвати методи роботи, виконати музичні приклади, а також зробити їх методичний аналіз. Крім прикладів з класичної музики педагог може використовувати народні пісні місцевості у якій розташовано музичний заклад.

Наприкінці вивчення кожної теми пропонується зміст практичних занять. Педагог може користуватись тими вправами, які він вважає необхідними для більш успішного засвоєння теми.

Наприкінці семестру проводиться контрольний урок. Студенти повинні відповісти на декілька теоретичних питань, виконати одну з практичних вправ, зробити огляд навчального посібника або його розділу. Відповідь студенти повинні ілюструвати грою на фортепіано та співом різноманітних вправ, аналізом музичних творів та оглядом методів роботи в класі.

Примірний тематичний план.

Назва теми	Кількість лекційні	годин практичні
1. Вступ. Короткі історичні відомості про викладання сольфеджіо.	2	1
2. Музичний слух та його типи. Курс сольфеджіо в школах естетичного виховання.	2	1
3. Організація та планування занять з сольфеджіо.	2	1
4. Форми роботи на уроках сольфеджіо. Вокально інтонаційні вправи.	2	1
5. Сольфеджування. Спів з листа.	2	1
6. Виховання слухового сприйняття / слуховий аналіз /	2	1
7. Музичний диктант.	2	1
8. Розвиток творчих навичок.	2	1
9. Розвиток мелодійного слуху. Ладове виховання слуху.	2	1
10. Розвиток гармонічного слуху. Робота над двоголоссям.	2	1
11. Розвиток музичної пам'яті та внутрішнього слуху.	2	1
12. Розвиток почуття метроритму	2	1
13. Методика викладання теоретичного матеріалу. Робота з учнями середніх та старших класів.	2	1
14. Методика перевірки музичних здібностей. Проведення вступних іспитів до шкіл естетичного виховання.	2	1
15. Початковий етап викладання курсу сольфеджіо. Робота з підготовчими групами.	2	1
16. Огляд учбових та методичних посібників	2	1
17. Деякі елементи сучасних систем музичного виховання. Використання технічних засобів навчання	4	3
18. Контрольний урок.	2	-
	Всього 38	19

Укладач: І.Овчаренко, викладач
Луганського музичного училища.

Рецензенти: О.Некрасов, доцент Донецької
державної консерваторії
ім.С.С.Прокоф'єва.

С.Асеєва, викладач Северодонецького
музичного училища ім
С.С.Прокоф'єва.

Відповідальний за випуск: С.Шинкаренко

Редактор: О.Підсуха

Зміст курсу

Тема 1. Вступ. Короткі історичні відомості про викладання сольфеджіо.

Зміст курсу "Методика викладання сольфеджіо".

Системи сольмізації. Абсолютна та відносна сольмізація.

Зв'язок викладання сольфеджіо з хоровим співом. Підручники з сольфеджіо. Діяльність видатних українських та російських музикантів в галузі музичної педагогіки.

Практичні заняття.

Огляд сучасних систем музичного виховання.

Домашнє завдання.

Ознайомлення з роботами сучасних музикантів з питань музичного виховання дітей, методики викладання сольфеджіо.

Тема 2. Музичний слух та його типи. Курс сольфеджіо в школах естетичного виховання.

Музичний слух - здатність сприймати, уявляти та усвідомлювати музичні явища.

Типи музичного слуху та їх загальна характеристика. Особливості розвитку музичного слуху в аз'язку із фахом учнів.

Мета курсу сольфеджіо в школах естетичного виховання та його зміст. Місце предмета серед інших дисциплін. Необхідність взаємозв'язку між ними.

Практичні заняття.

Ознайомлення з програмою з сольфеджіо для шкіл естетичного виховання.

Домашнє завдання.

Вивчення літератури з питань розвитку музичного слуху.

Тема 3. Організація та планування занять з сольфеджіо.

Організація занять з сольфеджіо, комплектування групи. Значення планування навчального процесу.

Планування занять з сольфеджіо. Календарний план та його будова. Поурочні плани, принципи їх побудови. Основні форми роботи. Засоби виховання уваги учнів на уроках. Принципи вибору форм роботи залежно від віку учнів. Сполучення групового методу з індивідуальним підходом до учнів.

Домашні завдання з сольфеджіо як засіб закріплення матеріалу. Основні форми домашніх завдань. Необхідність регулярного виконання учнями домашніх завдань.

Практичні заняття.

Демонстрування зразків різноманітних видів планування уроків сольфеджіо та їх методичний аналіз.

Домашнє завдання.

Ознайомлення з літературою з питань планування уроків у відповідності до вікових особливостей учнів. Складання різних видів планів для будь-якого класу.

Тема 4. Форми роботи на уроках сольфеджіо. Вокально-інтонаційні вправи. Виховне значення співу. Фізіологічні основи співу.

Особливості слуху та голосу дитини. Вокальний діапазон дітей різного віку та засоби окорою дитячого голосу.

Значення вокально-інтонаційних вправ у оволодінні навичками створення будь-яких елементів музики.

Зв'язок вокально-інтонаційних вправ із засвоєнням теоретичного матеріалу.

Форми вокально-інтонаційних вправ.

Хорові вправи для розвитку голосу: легкості та рухливості голосу, дихання, дикції, діапазону.

Вимоги до співу: вокальна постава, дихання у місці цезури, чисте інтонуювання, чітка дикція, виразність співу.

Технічні вправи в ладу: засоби настроювання в тональності, спів звукорядів, ступенів ладу, робота над інтервалами та акордами, спів секвенцій, дво- та триголосний спів. Використання паючних посібників.

Методичні вказівки щодо значення використання вокально-інтонаційних вправ у початковій частині уроку в обсязі відведеного часу, використання акомпонування, співу а'сареіа, вимог до чистого інтонуювання та якості співу.

Вокально-інтонаційні вправи на початковому етапі.

Практичні заняття.

Спів різноманітних інтонаційних вправ для розвитку голосу, для засвоєння окремих елементів музики.

Дотримання вимог співу.

Домашнє завдання.

Підбір інтонаційних вправ до будь-якої теми програми для ДМШ "Сольфеджіо" та їх виконання.

Тема 5. Сольфеджування. Спів з листа.

Значення сольфеджування. Спів з листа як форма роботи, що потребує знань та практичних навичок учнів.

Принцип підбору музичного матеріалу: доступність, художня цінність, стилістична різноманітність, послідовність у нарощуванні труднощів та ін.

Підготовчі вправи: читання з листа ритмічних малюнків, вправи на тактування, сольмізація, спів вивчених мелодій та ін.

Методика навчання співу з листа: аналіз прикладу, ладове настроювання, спів, робота над виправленням помилок, тактування. Додаткові форми: сольмізація, ритмічний акомпонування, спів на вокальній скледи, із текстом, колективно, індивідуально, почергово, з акомпонуванням.

Вимоги до чистого інтонуювання. Зонна теорія М.Гарбузова. Засоби роботи над чистотою інтонуювання.

Використання фортепіано у процесі співу з листа. Важливе значення співу а'сареіа.

Практичні заняття.

Спів прикладів різного рівня труднощів та їх методичний аналіз. Спів з акомпонуванням. Робота над чистотою інтонуювання.

Виконання додаткових та підготовчих вправ до співу з листа.

Домашнє завдання.

Підбір та методичний аналіз різноманітних прикладів для співу з листа. Вміння грамотно виконати їх. Спів з акомпонуванням.

Тема 6. Виховання слухового сприйняття /слуховий аналіз/.

Значення розвитку свідомого слухового сприйняття у вихованні музиканта. Основні заняття для розвитку слухового сприйняття.

Типи слухового аналізу.

Цілісний слуховий аналіз як основа розвитку свідомого слухового сприйняття, емоційності. Планованість організації роботи. Зв'язок з іншими дисциплінами. Процес усвідомлення "Від загального до окремого".

Методика проведення цілісного слухового аналізу на уроці.

Вимоги до підбору музичного матеріалу: доступність, різноманітність, художня цінність.

Слуховий аналіз окремих елементів: мета роботи, зв'язок з цілісним аналізом. Типи вправ: аналіз ступенів ряду, звукорядів, інтервалів, акордів, мелодичних зворотів, послідовностей. Визначення фонізму та функціональності. Значення метроритму у слуховому аналізі.

Методика проведення слухового аналізу: обсяг часу, форми перевірки відповідей, використання паючних посібників. Вимоги до підбору та виконання музичного матеріалу. Використання фонозапису. Практичні заняття.

Прослуховування та методичний аналіз декількох музичних творів, рекомендованих програмою з сольфеджіо для цілісного слухового аналізу.

Виконання вправ на визначення окремих елементів музичної мови.

Домашнє завдання.

Підбір музичних творів для слухового аналізу.

Самостійна підготовка фрагмента уроку з використанням різних видів слухового аналізу.

Тема 7. Музичний диктант.

Музичний диктант - найскладніша форма роботи, що виховує навички запису музики та всебічно розвиває музичні здібності учнів, закріплює їх теоретичні знання.

Підготовчі вправи, що застосовуються на початковому етапі навчання, спрямовані на виховання слухової уваги: вміння визначати на слух напрямок руху мелодії, розвиток почуття метроритму, вміння записувати мелодію, підбір та транспонування знайомих мелодій.

Типи диктантів: письмовий / з аналізом та без аналізу, по пам'яті /, усний, графічний, ритмічний, тембровий, запис інтервальних та акордових послідовностей.

Організація процесу запису диктанту: ладове настроювання, обмежена кількість виконав, обсяг відведеного часу, виправлення та аналіз помилок.

Методичні вказівки до вибору мелодій для музичного диктанту.

Творчі вправи на матеріалі музичного диктанту.

Практичні заняття.

Виконання підготовчих вправ перед записом диктанту.

Методичний аналіз різноманітних мелодій музичного диктанту.

Проведення різних форм музичного диктанту та творчих вправ на його основі.

Домашнє завдання.

Підбір прикладів музичного диктанту до будь-якої теми.

Методичний аналіз мелодій музичного диктанту.

Тема 8. Розвиток творчих навичок.

Значення творчої діяльності у вихованні та розвитку дітей. Мета творчих вправ: розвиток творчої уяви, ініціативи, здібностей, виховання інтересу до предмету сольфеджіо, закріплення теоретичних знань та навичок.

Необхідність регулярності, доступності та плановості у процесі використання творчих вправ.

Ознайомлення з програмними вимогами. Ефективність використання творчих вправ у молодших класах. Організація роботи із здібними учнями у середніх та старших класах.

Використання творчих вправ на уроці та в домашніх завданнях. Запис учнями власних творів. Обговорювання та оцінювання творчих робіт.

Практичні заняття.

Виконання декількох творчих вправ різних типів у відповідності до тем програми з сольфеджіо.

Домашнє завдання.

Створення мелодій, підголосків з використанням різних елементів музичної мови. Підбір акомпанементу до запропонованої мелодії. Написання варіацій та п'єс різних за характером та жанром.

Тема 9. Розвиток мелодійного слуху. Ладове виконання слуху.

Мелодійний слух - здатність сприймати, уявляти та усвідомлювати звуки різної висоти та їх взаємозв'язки у мелодії.

Ладотональні співвідношення в мелодії, почуття внутрішньоладових взаємовідносин ступенів.

Чистота інтонівання ладу на підставі зовнішньої природи музичного слуху. Методи роботи П.Чеснокова над чистотою інтонівання. Особливості вивчення інтервалів. Сприйняття графічної лінії мелодії. Основа мелодійного слуху - виховання слухових уявлень.

Спів вокально-інтонаційних вправ; сольфеджування; диктант; слуховий аналіз - основні форми роботи з виховання мелодійного слуху.

Практичні заняття.

Спів різноманітних мелодій та вокально-інтонаційних вправ і демонстрація методів роботи над чистотою інтонівання.

Домашнє завдання.

Самостійне удосконалення у співі мелодій та вокально-інтонаційних вправ.

Підбір мелодій та методів роботи над чистотою інтонівання. Вивчення методичної літератури до даної теми.

Тема 10. Розвиток гармонічного слуху. Робота над двоголоссям.

Гармонічний слух - здатність сприймати та відтворювати багатоголосся. Роль емоційного відчуття у розвитку гармонічного слуху. Сприйняття фонізму, ладофункціональності, окремих голосів. Багатоголосний спів - основна форма розвитку гармонічного слуху. Спів учнів у ансамблі. Виховання почуття строю, вміння чисто співати свою партію, слухаючи партнера. Визначення можливостей учнів при розподілі партій.

Початкові вправи, спів канонів, двоголосних вправ з використанням витриманих звуків при повільному русі іншого голосу, спів протилежного руху голосів, спів пісень-діалогів та ін.

Вправи вищого рівня труднощів: введення стрибків у партії, виконання пісень з розвинутими голосами, підбір акомпанементу. Триголосний та чотириголосний спів. Поліфонічне багатоголосся. Виховання почуття голосоведення.

Використання наочних посібників.

Запис багатоголосних прикладів.

Значення багатоголосного співу для виховання почуття фонізму інтервалів, акордів.

Значення та форми творчих вправ для розвитку гармонічного слуху.

Вимоги до підбору музичного матеріалу. Визначення рівня труднощів багатоголосних прикладів.

Програмні вимоги до розвитку гармонічного слуху. Навчальні посібники. Застосування форм роботи над гармонічним слухом у різних частинах уроку сольфеджіо.

Практичні заняття. Спів різноманітних за складом і труднощами багатоголосних прикладів та вправ. Методичні пояснення цих прикладів. Слухання хорového співу, визначення недоліків строю та їх виправлення.

Домашнє завдання.

Підбір двоголосних прикладів для різних класів ДМШ, їх методичний аналіз.

Тема 11. Розвиток музичної пам'яті та внутрішнього слуху.

Музична пам'ять - здатність до збереження в свідомості музичних явищ. Різновиди музичної пам'яті.

Роль сприйняття у розвитку музичної пам'яті. Необхідність розвитку слухової уваги учнів на початковому етапі навчального процесу. Фактори, що впливають на слухову увагу та сприйняття.

Запам'ятовування мелодій: типи, роль емоційності. Розширення обсягу музичної пам'яті.

Систематичність та плановість роботи над музичною пам'яттю.

Внутрішній слух - здатність утворення внутрішніх слухових уявлень. Взаємозв'язок розвитку внутрішнього слуху та музичної пам'яті. Значення внутрішнього слуху для виховання музиканта. Необхідність роботи над розвитком внутрішнього слуху на протязі уроку.

Початкові вправи, що спрямовані на пробудження та активізацію внутрішніх слухових уявлень: інтонівання звукорядів та знайомих мелодій, чередування співу вголос та про себе, спів окремих ступенів ладу за вказівкою педагога, підбір та запис знайомих мелодій, виховання слухового самоконтролю та вміння контролювати виконання іншими учнями.

Ускладнення форм роботи в середніх та старших класах. Використання незнайомого багатоголосного музичного матеріалу, різних способів гармонізації мелодій.

Творчі вправи, музичні диктанти, сольфеджування - основні форми роботи над розвитком музичної пам'яті та внутрішнього слуху.

Практичні заняття.

Спів вокально-інтонаційних вправ та мелодій з використанням різних засобів роботи над музичною пам'яттю та внутрішнім слухом.

Домашнє завдання.

Підбір мелодій, вокально-інтонаційних вправ та на їх основі методів роботи над розвитком внутрішнього слуху та музичної пам'яті.

Тема 12. Розвиток почуття метроритму.

Взаємозв'язок звуковисотності та метроритму в музиці.

Програми вимоги до розвитку почуття метроритму.

Методи виховання почуття темпу.

Взаємозв'язок методів розвитку почуття метру, розміру, співвідношення тривалостей.

Початковий етап роботи над розвитком почуття метроритму, що вимагає використання рухливих музичних ігор, проговорення ритмічного малюнку складами, зміни вищелення, усвідомлювати та відтворювати ритм музики. Різні види ритмічних акомпанементів. Пояснення понять: довгота, сильна та слабка долі, такт, розмір, тактування.

Використання наочних посібників, дитячих ударних інструментів.

Методи пояснення, опрацювання та засвоєння різних розмірів, окремих ритмічних груп, робота над тактуванням.

Деякі ритмічні помилки учнів та засоби їх усунення.

Предмет "Ритміка". Використання форм роботи з ритміки на уроках сольфеджіо.

Практичні заняття.

Аналіз різних ритмічних вправ.

Домашнє завдання.

Складання декількох вправ з метою вивчення учнями різних ритмічних груп.

Тема 13. Методика викладання теоретичного матеріалу. Робота з учнями середніх та старших класів.

Особливість методики викладання сольфеджіо в музичних школах у необхідності гнучкого сполучення роботи з розвитку усіх сторін слуху з вивченням теоретичних основ музики. Розвиток усвідомленого сприйняття музики як результат виховання вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. Роль теоретичних знань в музичному вихованні учнів.

Необхідність вивчення теоретичного матеріалу в тісному взаємозв'язку із практикою, зокрема, слуховим досвідом учнів. Ознайомлення з програмними вимогами.

Методика викладання теоретичного матеріалу в різних класах. Значення ігрових методів роботи та образного сприйняття деяких понять у молодших класах. Розвиток вміння учнів пізнавати, робити теоретичні висновки в середніх та старших класах.

Вимоги до підбору ілюстративного матеріалу.

Розвиток навичок практичного використання учнями отриманих знань в середніх та старших класах.

Методи закріплення теоретичних знань на уроках та в домашній роботі.

Прагнення педагога до розвитку у учнів бажання самостійного поповнення знань з теорії музики.

Методи проведення перевірки знань учнів на уроках сольфеджіо. Виставлення оцінок на підставі усіх відповідей та практичних завдань. Методика проведення контрольних уроків по узагальненню теми або розділу, по виставленню четвертичних оцінок.

Методика організації та проведення іспитів з сольфеджіо. Ознайомлення з програмними вимогами.

Практичні заняття.

Демонстрація викладання теоретичного матеріалу на уроках сольфеджіо на основі музики, що пропонує викладач.

Виконання деяких вправ з програми сольфеджіо ДМШ з подальшим обговоренням. Демонстрація різних типів контрольних робіт, диктантів. Домашнє завдання.

Самостійна підготовка викладання будь-якої теоретичної теми. Складання умов контрольних робіт. Складання умов для проведення іспитів з сольфеджіо.

Тема 14. Методика перевірки музичних здібностей. Проведення вступних іспитів до шкіл естетичного виховання.

Значення підбору музично обдарованих дітей. Необхідність вірного оцінювання здібностей дітей.

Попередня робота з організації набору до музичної школи. Зв'язок з загальноосвітніми школами та з дошкільними установами. Лекції-концерти, попередні прослуховування дітей, бесіди з батьками, індивідуальні та групові заняття-консультації. Труднощі набору на окремі інструменти, необхідність та засоби їх популяризації.

Форми проведення вступних іспитів. Використання групового методу проведення іспиту для створення спокійних невимушених умов.

Організація проведення іспитів, вимоги до підготовки та роботи екзаменатора.

Форми роботи: організаційна бесіда, виконання пісень, декламація віршів, спів окремих звуків та мелодичних фраз, проплескування ритму, засоби перевірки музичної пам'яті, рухи під музику та ін.

Критерій оцінки відповідей дітей. Необхідність оцінювати не тільки вірність, а й виразність відповідей, творчі вияви. Виявлення у процесі іспиту деяких індивідуальних якостей дитини, наприклад, емоційність, інтерес до занять музикою, фізичний та загальний розвиток тощо.

Практичні заняття.

Демонстрація форм роботи вступного іспиту.

Примітка: Практичне закріплення теми студенти можуть мати, беручи участь у проведенні вступних іспитів до студії педагогічної практики при музичному училищі.

Домашнє завдання.

Підбір музичного матеріалу до форм роботи на вступному іспиту.

Тема 15. Початковий етап викладання курсу сольфеджіо. Робота з підготовчими групами.

Значення роботи підготовчих груп для найвишого виявлення здібностей дітей на початковому етапі навчання.

Психофізичні особливості дітей молодшого шкільного віку. Розвиток у дітей інтересу до занять, музичності, творчих здібностей; вимоги до організації та методики проведення занять, до взаємин між педагогом та дітьми.

Чергування активних та пасивних форм роботи як метод збереження уваги учнів на уроках.

Простота пояснень, захоплення педагога своєю справою - важливі умови для розвитку у дітей зацікавленого ставлення до предмета.

Приблизне тематичне планування занять на початковому етапі.

Основні форми роботи: спів, слухання музики, ритміка, ігри, нотописання, засвоєння деяких елементів теорії музики на підставі слухових вражень, підбір на фортепіано та інші засоби дитячого музичення.

Робота над постановкою голосу, вокально-інтонаційні вправи.

Робота над розвитком ладового слуху.

Форми роботи з ритміки. Усвідомлення та пояснення понять: довгота звуку, розмір, тактування.

Вимоги до підбору музичного матеріалу та до підготовки вчителя до уроку. Види наочних посібників та методи їх використання.

Застосування деяких методів роботи з сучасних систем музичного виховання / ручні знаки відносно сольмізації, складові позначення ступенів ладу та довготи звуку, таблиці ступенів та ін /. Навчальні посібники для занять на початковому етапі. Вимоги до домашніх завдань на початковому етапі. Методи перевірки та оцінки знань на початковому етапі.

Позакласна робота. Робота з учнями що не встигають.

Практичні заняття.

Проведення музикоритмічних вправ.

Підбір вокально-інтонаційних вправ, дитячих пісень з метою розвитку дитячих голосів. План вивчення пісень. Використання наочних посібників.

Методика проведення творчих форм роботи.

Домашнє завдання.

Підбір пісенного репертуару. Методика розучування однієї з пісень. Підбір та підготовка наочних посібників. Підбір репертуару для слухання музики.

Тема 16. Огляд навчальних та методичних посібників.

Навчальні посібники з сольфеджіо та музичної грамоти: основні підручники, що найчастіше використовуються у практиці навчання. Їх будова, методичні особливості, запропонований музичний матеріал.

Додаткова навчальна література: підручники для початківців, підручники з музичної грамоти, збірники диктантів, збірники для співу з листа, різні хрестоматії тощо.

Методична література з питань викладання сольфеджіо.

Використання музичних творів різних авторів та народних пісень на уроках сольфеджіо.

Засоби підбору та використання у праці різноманітних посібників.

Вивчення спеціальної літератури та досвіду найкращих вчителів як один із засобів удосконалення педагогічної майстерності.

Практичні завдання.

Аналіз навчальних та методичних посібників різного типу.

Порівняльний аналіз викладання однієї теми /або розділу/ в різних посібниках.

Домашнє завдання.

Аналіз навчальних та методичних посібників /в усній або письмовій формі/.

Тема 17. Деякі елементи сучасних систем музичного виховання.

Використання технічних засобів навчання.

Система відносної сольмізації /релятивна/.

Коротка історія розвитку відносної сольмізації. Використання методів відносної сольмізації у загальному музичному вихованні. Різновиди відносної системи.

Угорська система З.Кодаї. Складові та ручні позначення ступенів ладу. Послідовність у вивченні ступенів та ладових зворотів. Опора на типові інтонації народних та дитячих пісень. Вільне використання будь-якої тональності. Різноманітність творчих вправ, використання двоголосся. Засоби переходу до абсолютної сольмізації. Використання відносної сольмізації на уроках сольфеджіо.

Болгарський метод "Столбица"

Коротка історія методу. Послідовність засвоєння навичок, виховання усвідомленого співу. Зв'язок викладання з ігровими формами. Принципи розвитку ладового слуху на підставі співу пісень, звукорядів; форми інтонаційної роботи над багатоголоссям. Засвоєння альтерації ладу. Застосування наочних посібників.

Використання цього методу на уроках сольфеджіо.

Практичні заняття.

Спів вокальних вправ з використанням ручних знаків та креслення "Столбица".

Ритмічні вправи: проговорення складами ритмічного малюнку мелодії.

Домашнє завдання.

Засвоєння складових позначень ступенів, ритмічних тривалостей ручних позначень.

Спів мелодій із складовими та ручними позначеннями ступенів, тривалостей.

Система музичного виховання К.Орфа.

Естетичні та творчі принципи системи музичного виховання К.Орфа. Посібник "Шульверк". Роль ритмічного виховання. Мовні вправи. Елементарне музичення. Дитячий оркестр, його склад, принципи оркестрування.

Використання елементів системи К.Орфа на уроках сольфеджіо.

Використання технічних засобів навчання.

Основні види технічних засобів навчання та їх застосування. Звуковідтворююча; проєкційна апаратура; кабінети звукозапису; навчальні машини. Автоматизований клас музичного навчання.

Різні види посібників та їх застосування у викладанні сольфеджіо.

Практичні заняття.

Проговорення тексту в різних ритмічних варіантах, імпровізація ритмічного акомпанементу.

Проведення деяких форм роботи з використанням технічних засобів навчання.

Домашнє завдання.

Підбір декількох текстів для використання в творчій роботі.

Складання фрагменту уроку з використанням технічних засобів навчання.

Практика викладання сольфеджіо

Обсяг курсу - 136 годин

Заняття індивідуальні

Основним завданням практики є застосування у практичній роботі знань та навичок, набутих в курсі методики викладання сольфеджіо, основ психології та педагогіки. Під час проходження практики студенти здобувають досвід викладання сольфеджіо, знайомляться з різними сторонами навчально-виховного процесу.

Практика проводиться у 7-10-семестрах. Практикант самостійно проводить уроки у групах сектору практики при училищі під контролем педагога-консультанта.

Бажано, щоб студенти мали практику у групах молодших /7-8 семестри/ та старших класів /9-10 семестри/.

Під час проходження практики практиканти приймають участь в організації та проведенні вступних успіхів до студії практики.

На початку кожного семестра практиканти під керівництвом консультанта визначають зміст роботи з групою на основі програми з сольфеджіо для школи естетичного виховання, складають календарно-тематичні плани занять.

В процесі проходження практики студенти здійснюють самостійну підготовку уроку, ведуть журнал обліку успішності, оформлюють плани уроків у щоденнику практиканта.

Практикант вивчає необхідну навчальну та тематичну літературу, виконує письмові розробки окремих питань з методики викладання сольфеджіо. Педагог-консультант надає допомогу практикантові у вигляді консультації при обговоренні уроків /додаток 2/.

Завершується активна практика проведенням практикантом відкритого уроку, що підсумовує набуті навички.

Оцінка роботи практикантів.

Оцінювання роботи практикантів проводиться на основі проведення уроків практикантом.

Оцінювання включає аналіз методики проведення уроку, форм роботи, музичних ілюстрацій, ведення документації, якості наочних посібників, якості знань учнів групи, з якою працює практикант.

При підведенні підсумків практики щоденник практиканта має бути звітним документом.

Обов'язки педагога-консультанта.

До керівництва практикою бажано залучити педагога, що викладає курс методики. Якщо такої можливості немає, то необхідно залучити педагогів, знайомих із специфікою роботи в школах естетичного виховання. При цьому повинен здійснюватись тісний взаємозв'язок між педагогом, що веде курс методики та педагогом-консультантом.

В обов'язки педагога-консультанта входить: організація проведення усіх видів практики, контроль за їх проходженням, проведення консультацій та обговорювань, ведення відповідної документації, складання звітів про організацію та проходження практики.

Педагог консультант повинен виховати у практиканта зацікавленість та творче ставлення до педагогічної діяльності, почуття відповідальності, самостійності, прагнення до знань та удосконалення навичок.

Література

Учебні посібники

Основні

Баева Н., Зебряк Т. Сольфеджіо для 1-2 класов ДМШ. -Л.: Советский композитор, 1986.

Барабощкина А. Сольфеджіо: Учебник для 1 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1986.

Барабощкина А. Сольфеджіо: Учебник для 2 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1987.

Быканова Е., Стоклицкая Т. Музыкальные диктанды. 1-4 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1979.

Давыдова Е., Запорожец С. Сольфеджіо: Учебник для 3 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1986.

Давыдова Е. Сольфеджіо: Учебник для 4 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1991.

Давыдова Е. Сольфеджіо: Учебник для 5 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1991.

Калмыков Б., Фридкин Г. Сольфеджіо. Ч. 1-2. -М.: Музыка, 1986.

Калужская Т. Сольфеджіо: Учебник для 6 класу ДМШ. -М.: Музыка, 1991.

Флис В., Якубник Я. Сольфеджіо для 1-4 класів ДМШ. -К.: Музична Україна, 1987.

Флис В., Якубник Я. Сольфеджіо для 5 кл. ДМШ. -К.: Музична Україна, 1983.

Флис В., Якубник Я. Сольфеджіо для 6 кл. ДМШ. -К.: Музична Україна, 1988.

Флис В., Якубник Я. Сольфеджіо для 7 кл. ДМШ. -К.: Музична Україна, 1982.

Фридкин Г. Музыкальные диктанды. -М.: Музыка, 1975.

Додаткові

Андреева М. От прима до октави, ч.1, 2. -М., Музыка, 1976, 1990.

Андреева О. Основы музыкальной грамоты. -К.: Музична Україна, 1988.

Андреева М., Конорова Е. Первые шаги в музыке. -М.: Советский композитор, 1991.

Барабощкина А. Сольфеджіо для детской музыкальной школы. 1-4 кл. Вып. 1. -Л.: Музыка, 1981.

Блиньский Е., Олендарьов В. Музыкальный диктант. К.: Музична Україна, 1976.

Блок В. Ладное сольфеджіо: Учебное пособие для старших классов ДМШ и музыкальных училищ. -М.: Советский композитор, 1987.

Бырченко Т. С песенкой по лесенке: Пособие для подготовительных классов ДМШ. -М.: Советский композитор, 1983.

Вірченко Т., Франио Г. Хрестоматія по сольфеджіо и ритміке. -М.: Советский композитор, 1991.

Варфоломеев А. Музыкальная грамота для баянистов и аккордеонистов. -Л.: Музыка, 1989.

Вейс П. Ступеньки в музыку: Пособие по сольфеджіо для подготовительных классов ДМШ. -М.: Музыка, 1980.

Ветлугина Н. Детский оркестр. -М.: Музыка, 1976.

Далматов Н. Музыкальный диктант. -М.: Музыка, 1972.

Двухголосное сольфеджіо для 2-7 классов ДМШ /Сост. Боголюбова Н., Германова Е., Гиндина М., Лушина Н., Федорова Н./ -М.: Музыка, 1976.

Драгоманов П. Учебник сольфеджіо. -М.: Музыка, 1991.

Зебряк Т. Играем на уроках сольфеджіо. -М.: Музыка, 1986.

Калужина М., Халабузарь П. Воспитание творческих навыков на уроках сольфеджіо. -М.: Советский композитор, 1989.

Конорова Е. Методическое пособие по ритміке. Выпуск 1. -М.: Музыка, 1972.

- Котикова Н. Сольфеджио для ДМШ /6-7 кл./ Выпуск 2. -Л.: Музыка, 1986.
- Котляревская-Крафт М. Сольфеджио: Учебное пособие для 1 кл. ДМШ. -Л.: Музыка, 1987.
- Ладухия К. Одноголосное сольфеджио. -М.: Музыка, 1980.
- Ладухия Н. 1000 приемов музыкального диктанта на 1, 2 и 3 голоса. -М.: Музыка, 1967.
- Металлиди Ж., Перповская А. Двухголосные диктанты для 3-7 классов ДМШ. -Л.: Советский композитор, 1988.
- Металлиди Ж., Перповская А. Музыкальные диктанты для ДМШ. -Л.: Музыка, 1986.
- Методическое пособие по музыкальному диктанту /Общая ред. Фокиной Л. -М.: Музыка, 1975.
- Перунова Н. Музыкальная азбука. -Л.: Советский композитор, 1990.
- Ромм Р. Изучение тональностей в ДМШ. -М.: Музыка, 1977.
- Рубец А. Одноголосное сольфеджио. -М.: Музыка, 1981.
- Русева И. Одноголосные диктанты. Выпуск 1. -М.: Советский композитор, 1992.
- Русева И. Одноголосные диктанты. Выпуск 2. -М.: Советский композитор, 1984.
- Серебряный М. Сольфеджио на ритмико-тонационной основе современной эстрадной музыки. -К.: Музична Україна, 1987.
- Слуховой гоморфический анализ в курсе сольфеджио. -Л.: Музыка, 1983.
- Сольфеджио для музыкальных школ. 5-7 классы /Сост. Котикова Н. -М.: Музыка, 1983.
- Тембровые диктанты: Набор из четырех пластинок. -М.: 1966.
- Франко Г., Лифляц И. Методическое пособие по ритмике. М.: Музыка, 1987.
- Франко Г. Роль ритмики в эстетическом воспитании детей: Учебное пособие для детей дошкольного и младшего школьного возраста. -М.: Советский композитор, 1989.
- Фридкин Г. Чтение с листа на уроках сольфеджио. -М.: Музыка, 1982.
- Шушкина З. Ритмика. М.: Музыка, 1976.

Методична література

- Антошина М. Интонационная настройка по камертону в классах сольфеджио. -М.: Музыка, 1962.
- Антошина М., Надеждина Н. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 1 класса ДМШ. -М.: Музыка, 1970.
- Аерова Ф. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо. -К.: Музична Україна, 1974.
- Барабошкина А. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 1 класса ДМШ. -М.: Музыка, 1976.
- Барабошкина А. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 2 кл. ДМШ. М.: Музыка, 1977.
- Биркеагоф А. Интонируемые упражнения на занятиях сольфеджио. -М.: Музыка, 1990.
- Варфоломеев А. Пение в курсе сольфеджио. -Л.: Музгиз, 1962.
- Вахромеев В. Вопросы методики преподавания сольфеджио в детской музыкальной школе. -М.: Музыка, 1978.
- Воль М. Методическая разработка по вопросам взаимосвязи в преподавании музыкально-теоретических дисциплин и специальности. -К.: Научно-методический кабинет, 1971.
- Вопросы методики воспитания слуха /Под ред. Островского Н. -Л.: Музыка, 1967.
- Воспитание музыкального слуха /под ред. Агажанова А. -М.: Музыка, 1977.
- Гарбузов Н. Звонкая природа звуковысотного слуха. -М.-Л.: 1948.

- Глядешкина З., Енько Т. С.Ф. Запорожец - педагог. -М.: Музыка, 1986.
- Грабовский В., Ластовецкий Н. Задания и методические рекомендации по развитию творческих навыков учащихся на уроках сольфеджио. -К.: Учебно-методический кабинет по учебным заведениям искусства, 1986.
- Давыдова Е. Методика преподавания сольфеджио. М.: Музыка, 1986.
- Давыдова Е. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 3 класса. -М.: Музыка, 1976.
- Давыдова Е. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 4 класса. -М.: Музыка, 1978. Давыдова Е. Методическое пособие к учебнику сольфеджио для 5 класса. -М.: Музыка, 1981.
- Диалали В. Методические рекомендации по применению дидактических средств и наглядных пособий на уроках сольфеджио. -Донецкий методический кабинет, 1986.
- Дьяченко Н., Котляревский И., Полянский Ю. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. -К.: Музична Україна, 1987.
- Зильберман Ю., Гортиков В. Образцы экзаменационных заданий по музыкально-теоретическим дисциплинам для поступающих в музыкальные училища Украинской ССР и методические рекомендации по использованию их в учебном процессе ДМШ. -К.: Научно-методический кабинет учебных заведений искусства и культуры, 1983.
- Картавцева М. Многоголосие в классах сольфеджио. -М.: Музыка, 1972.
- Картавцева М. Развитие творческих навыков на уроках сольфеджио. -М.: Музыка, 1978.
- Куданов В. Использование элементов относительной сольминизации на уроках сольфеджио. -М.: Музыкально-педагогический институт им. Гнесиных, 1976.
- Лобанов П. Методические рекомендации по использованию технических средств обучения. -М.: 1983.
- Мальцев С., Шевченко Г. Опыт обучения детей гармонии и импровизации. -Л.: Ленинградская государственная консерватория, 1990.
- Музыка в школе: Методический журнал Министерства просвещения РСФСР. Вып. 1-4. -М.: 1983-1987.
- Музыкальное воспитание в школе. Вып. 10-14 /Сост. Апраксина О. -М.: 1975-1979.
- Назайкинский Е. О психологии музыкального восприятия. -М.: 1972.
- Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. -М.: 1967.
- Островский А. Методика теории музыки и сольфеджио. -Л.: Музыка, 1970.
- Подвала В. Створюймо музику! -К.: Музична Україна, 1990.
- Полянский Ю., Меламед П., Мурзина Е. Воспитание и обучение в ДМШ: Экспериментальное методическое пособие для педагогов. -К.: Музична Україна, 1988.
- Римский-Корсаков Н. О музыкальном образовании. Полн. собр. соч., т.2. -М.: 1963.
- Серединская В. Развитие Внутреннего слуха в классах сольфеджио. -М.: Музгиз, 1962.
- Шеломов В. Импровизация на уроках сольфеджио. -М.: Музыка, 1977.
- Шоломович С., Рудиченко И., Зинич Р. Методика музыкального воспитания в детском саду. -К.: Музична Україна, 1985.
- Элементарное воспитание по системе К.Орфа /под ред. Баренбойма Л. -М.: Музыка, 1978.
- Якубяк Я. Деякі вправи з сольфеджіо. -К.: Музична Україна, 1972.

Додаток 1.

Рекомендовані питання для контрольного уроку з методики.

Варіант 1.

1. Організація та планування занять з сольфеджіо.
2. Короткий огляд посібника: М.Андрєва, Е.Конорова "Первые шаги в музыке" /основна мета, побудова, особливості музичного матеріалу/.
3. Флис В., Якубяк Я. Сольфеджіо для 1-4 класів ДМШ. Проспівати пп.479 /П.Чайковський "Юланта"/. Зробити методичний аналіз, продемонструвати форми роботи над чистотою інтонування.

Варіант 2.

1. Методика розвитку почуття метроритму.
2. Початковий етап вивчення інтервалів. Порівняльна характеристика відповідних розділів у підручниках Н.Баєвої та Т.Зєбряк; О.Давидової та С.Запорожець.
3. Ладухін Н. "1000 примеров музыкального диктанта". пп.234. Зробити методичний аналіз.

Додаток 2.

Примірний план аналізу уроку з педагогічної практики.

1. Учбові та виховні завдання уроку.
2. Загальний план уроку, його зв'язок з програмними вимогами.
3. Вибір форм роботи, їх різноманітність та розподіл за часом уроку.
4. Навчальні та насочні посібники.
5. Музичний матеріал: художня та виховна цінність, зв'язок з фохом учнів, якість виконання.
6. Зв'язок теоретичного матеріалу з музичними прикладами та слуховим досвідом учнів.
7. Методика перевірки знань учнів, критерій оцінок, вимоги до якості відповідей.
8. Індивідуальні якості педагога: музикальність, активність, володіння інструментом, вокальними навичками, творча ініціатива, професійність викладання, грамотність, мова.
9. Зацікавленість учнів, дисципліна, якість засвоєння матеріалу, рівень загального розвитку.
10. Використання технічних засобів навчання.